

IN DANIELEM PROPHETAM
EXERCITATIO ACADEMICA
Quam Auspice, & Duce D. THOMA AQUINATE
P U B L I C E E X H I B E T
F. PHILIPPUS MARIA AMENTA

In Neapolitano Or. Præd. ejusdem D. Thomæ Collegio
Græcarum, & Hebraicarum Litterarum Auditor.

NEAPOLI MDCCLXXIX.
EX TYPOGRAPHIA MICHAELIS MORELLI
AUCTORITATE PUBLICA.

卷之三

P R A E F A T I O.

Nisi, Viri Clarissimi, tradite divinitus Littera nobis faciem, ad dispellendam infamam mentis caliginem, praferentes admonerent; excusatione fortassis digna alicui videri posset impudens illa quidem, sed vetus, ac satis pervulgata nonnullorum querela: quid nempe Supremo Numinis causa fuerit, ut hominem hujus Universitatis partem non ignobilem (1), magno cum discrimine, tot & extensis, & domesticis hostibus, tot denique molibus molestiarum, sanitisque rerum asperzatibus divenandum obijceret. Docere nimirum illa, Deum suae naturae clementissimum nullo modo homines hujusmodi acerbitatibus erumisque subiecti passurum fuisse, nisi banc mortalem vitam, tamquam stadium quoddam, & certaminis campum statuisset, qua cum hostibus manum conserenes, nec diu, nec soli dimicantes, victoria tandem positi, felicem sempiternamque vitam afferueremur, omni honorum copia affluensem, malisque eujuslibet expertem. Quod ni pro suorum consiliorum rationibus naturae nostrae regenda curandaque magis accommodum ille censuisset, quid uberrimum ipsum misericordia bonitatisque fontem Deum impelleret, ut filios suos, praesertim pios & insontes, diris interdum calamitatibus venari sineret? Hec ratio nos, qua quidam neglecta in abnormes & a communi sensu alienos errores inciderunt, in eam persuasionem inducit, ut sentiamus, tan-

---

(1) *Operis tanti pars non vilis
Homines quatimur fortuna sala.
Boeth. lib. 1. de Consolat.*

tum abesse, ut mala & afflictiones humanae Divinis Attributis labem ullam aspergere valent. Ut potius, si sapimus, certissima sint existimanda Divina sapientia & caritatis erga nos argumenta: quippe quæ, ut de ceteris sileamus, opportunam nobis exercenda virtutis veluti segregem præbent, abstrahantque a terrenis illecebris, atque ad Deum: ut S. Gregorius Magnus verissime ait, nos ire compellant. Eapropter non est tantopere mirandum, si Fidelium illum sibiique carissimum hominum cætum, qui Ecclesiæ nomine signatur, & olim sub Lege veteri, & longo postea intervallo sub nova, manimis aliquando perturbationibus & conflitibus agitari ac pene obrui siverit. E quibus nil acerbias his, quæ Ecclesia quondam sub Antiocha Epiphane passa, & circa extremum mundi clausulam sub Antichristo, cuius ille, ex Patrum sententia, typum gerit, passura est: quæ quidem Sanctissimus Propheta Daniel extremis sui officiis partibus aeternatè, ut fideles longe ante præmonerent, perscrupl. Itaque cum hæc eadem nobis ad manum esse hoc anno contigerit, quædam pro anniversaria, nostra exercitacione ex ipso Hebraico fonte rudi minerva desibavimus: sunt autem quæ mon sequentur.

ושׁר מלכׁות פָּרָם צָפָר לְגָנְגִי עֲשָׂרִים וְאֶחָד יוֹם

Et Princeps Regni Persarum stat contra me viginti & uno die.

ITA ad Danielem Angelus : qui cum ejus preces pro Judæorum liberatione ac reditu , simul atque ad Deum effuderat exauditas esse pronunciaisset , dilati sui adventus responsique causam hanc reddidit , quod nempe *Princeps Regni Persarum ei viginti & uno diebus resistisset* . Pro cuius explicatione statuendum est I. Quisnam *Principis Regni Persarum* nomine designetur , num Princeps aliquis ex hominum , an ex Angelorum genere , rursusque , si hoc alterum , utrum ex bonorum , an vero ex pravorum classe censendus sit ? Fuerunt enim nonnulli , e grege præsertim Protestantium , qui assererent hunc Principem Regni Persarum , vel Cyrum , vel Cambyssem ejus filium fuisse . Quæ opinio cum per se generatim spectata infirma est , tum præsertim quoad alterutrum eorum Regum cohære-re nullo modo potest . Nam , ut omittam concordem SS. Patrum mentem , quæ non parum hac in re momenti habet , pugnam eam Angelorum fuisse , pro certo lumen-tium ; quis sibi in animum induxerit , Terrenam potestatem Cælesti tamdiu , tamque acriter restitisse ? Præcipue cum deinceps v. 20. *Principis Græcorum* mentio fiat , qui quidem nullus tum e gente illa , quippe olim proditus , Princeps extabat : Atqui eodem sensu utrobique vocem γενετικὴν accipiedam esse , ipse orationis textus admonebit . Deinde cui tandem fiet verosimile Cyrum , cuius luculentissimum legitur I. *Esdrae cap. I.* voluntatis adversus Judæos , Templaque Hierosolymitani restaurandi testi-

monium, a tam egregio proposito postea descivisse, atque cum Angelo Judæorum Patrono decertasse? Nam quod Calmetus afferit, „ diu hæsitasse Cyrum, antequam tantum tæ molis imperium Chaldaeorum, juxta Dei præscriptum, „ everteret „; in eo vir Cl. dupliciter labitur: nam 1. hujusmodi hæsitationis nullum apud veteres vestigium apparet; 2. quia anno tertio imperii sui (quo hæc pugna contigisse traditur) Cyrus jam rerum apud Babylonios potiebatur: Cum vel ab anno primo Regni 1. *Esdre* 1. proditum sit, ipsum Judæis vala argentea, & aurea in usum templi restitui mandasse, quæ Nabuchodonosor jam diu inde ablata Babylonem importaverat. Ex quo manifeste consequitur, multo minus hunc *Principem Regni Persarum* Cambysem esse potuisse; cum adhuc eodem anno summæ rerum Cyrus, non Cambyses præcesset. Nequit ergo hic esse *Princeps Regni Persarum*. Sed fac Cambysem sub *Affueri*, aut *Artaxeris*, de quibus 1. *Esd. cap. 4.*, nomine delitescere (quod tamen vir eruditissimus *Scaliger* (1) non contemnendis rationibus pernegat) sub quorum regno Samaritæ accusationem contra Judæos instruxerunt; nec quod contendunt efficiunt: nam præterquam quod nota temporis aperte repugnet, si *Affuerum* *Esdre* ab *Artaxeris* ab

---

(1) *Notum est* Jos. Scaligerum existimasse, *Affuerum* (1. *Esd. cap. 4.*) esse Xersem, *Artaxersem* vero esse illum, qui *Μαρπόχης* cognominatus est, *Darium* deinde (cujus an. 2. *Templum* reædificari coepit, & an. 6. *absolutum* est, 1. *Esd. 6.*) *Darium* *Nothum*, *Artaxernem* deniq., qui anno *Regni* *vicefimo* *potestatem* fecit *Nebemia* *reficienda* *Urbis*, 2. *Esd. 2.* illum fuisse; qui a vi memorandi unquoro cognomentum tulit.

exerse cum plerique secernantius, tunc *Cambyses* erit As-
suerus, qui post Cyrum ab Esdra collocatur, *Artaxerxes*
autem erit *Smerdes* Magus. Porro edicti de prohibendis
ab Opere Judæis auctorem *Artaxersem* Esdras facit: en-
eius verba: *itaque exemplum edicti Artaxerxis Regis le-*
etum est ... tunc intermissum est opus Domus Dei in Hie-
rusalem, & non fiebat usque ad annum 2. Darii Regis
Persearum. Princeps ergo Angelo resistens, non foret Cam-
byses, ut adversarii volunt, sed Smerdes.

Sin vero quod *Huetio* placet eundem esse Esdræ
Affuerum & Artaxersem multis affectum nominibus, at-
que hunc ipsum *Cambysem* fuisse, fateremur; tunc Samari-
tas capitales Judæorum hostes verius, quam *Cambysem*
dicendum foret, *Calumniis*, ut loquitur *Calvinus*, *impiis*
conatibus, dirisque consultationibus, Gabrieli restitisse.
Aperienda est, claritatis gratia, totius historiæ series,
quam Esdras cit. loc. descripsit. Scripserant in die-
bus *Artaxerxis* epistolam accusationis ad eum Samaritæ Sy-
ro sermone, dicentes: *Notum sit Regi; quia Judæi ve-*
nerunt in Hierusalem civitatem rebellem & peccantem,
quam aedificant extruentes muros ejus: rogant mox Regem,
ut recenseret in libris *Historiarum* *Patrum* suorum, in
quibus scriptum erat, quoniam urbs illa rebellis est, &
nocens Regibus, & Provinciis; & bella concitantur in ea
en diebus antiquis, quam ob rem, & civitas ipsa destru-
ta est. Quibus Rex in hunc modum rescriptit: *Accusa-*
tionem, quam misistis ad nos, manifeste lecta est coram
me, & a me præceptum est, & recensuerunt, invenierunt
que, quoniam civitas illa adversum Reges rebellat, & se-
ditiones, & prælia concitantur in ea; nam & Reges for-
tissimi fuerunt in Hierusalem, qui & dominati sunt om-
ni regioni, quæ trans fluvium est, tributum quoque, &

vestigia, & redditus accipiebant. Nunc ergo audite sententiam: prohibeatis viros illos, ut urbs illa non aedificetur, donec si forte a me jussum fuerit: Non ergo Artaxerxis: fuere diræ illæ calumniæ, sed Samaritarum: quare in eos dumtaxat perpetuo Esdras confert culpam: hos ait: *impedivisse manus populi Iudeæ, & turbasse eos in aedificando, conduxisse quoque consiliatores adversus eos, ut destruerent consilium eorum omnibus diebus Cyri Regis Persarum, & usque ad regnum Darii . . . in principio vero regni Assueri . . . & in diebus Artaxerxis scripsisse accusationem adversus habitatores Iudeæ & Hierusalem: lecto demum exemplo editi Artaxerxis Regis . . . abiisse festinanter in Hierusalem ad Iudeos, & prohibuisse eos in brachio, & labore, tuncque intermissum opus domus Dei . . . usque ad annum secundum Darii.* Quod si ita res se habet, planum est Adversarios id quod unice & vere Samaritanorum fuit, præpostere in *Artaxersem*; quæ *Cambysem* esse vellent, conjectisse.

Maneat ergo, Angelos utrumque spiritali illo pugnæ genere, quod, ut corporis expertes substantias decet, solis argumentis & disputatione transigitur, hoc loco invicem decertasse. Sed bonine an pravi Spiritus hic pugnantes describuntur? Evidem Angelum Danieli visum e bonorum numero fuisse, extra controvèrsiam est. Sed Angelus qui intercesserat, princepsque Regni Persarum nuncupatus, *Origeni* (1), *S. Hieronymo* (2), nec non

---

(1) *Hom. 9. in Gen.*

(2) *Lib. 25. in Is., & alibi;*

(IX)

non *Cassiano* (1), & *Ruperto* (2) nequam Spiritus fuisse videatur. At contra sentiunt alii Patres; quorum sententiam hac non levi ratione confirmat *S.Thomas* (3): Si enim Angelus quocum Daniel loquebatur ad bonorum genus pertinebat, & illum item quocum pugnam ipse inierat bonum fuisse consequitur. Siquidem vel mali Angeli bono constantissime resistentis iniqua erat causa, vel justa; si iniqua, ejus cum bono certamen nec diuturnum nec efficax esse potuisset; ipsa namque causæ pravitate facilis negotio ab adversario fuisse profligata: nam & cetera, quæ in Sacris literis produntur a malis cum bonis Spiritibus iniqua suscepit certamina expeditissime confecta sunt, depulsiique a bonis improbi causa turpiter cecidere (4). Si justa extitit causa, quæ fieri potuit ut bonus Angelus adversarium causæ æquitate fretum tamdiu acriter oppugnaret? eo præsertim quod, cum ad Daniëlem docendum post unum & viginti dies venit Gabriel, nondum fecerat oppugnandi finem, sed translatis ad Michaëlem interim suis cum eodem certandi partibus, mox post edictum Daniëlem pugnam cum eo rursus inire paratus erat; quod postremus hujusce capitis versiculus indicat: *nunc revertar ut prælier adversus Principem Perfarum.*

Sed quod istud pugnæ genus, quis modus, & quam ob causam institutum? *S. Isidorus Pelusiora* (5) hoc modo eam rem explicavit: cum enim, inquit, nondum bonis Angelis

---

(1) *Collat. 8. cap. 13.*

(2) *Lib. 9. de Victor. Verbi.*

(3) *2. sent. dist. 11. qu. 1. ar. 5.*

(4) *Zach. 3. Jude ep. catb., Apoc. 12.*

(5) *Lib. 2. ep. 85.*

gelis cognita Dei voluntas esset, jure utrinque certabant, ac Judæorum quidem Patronus æquum esse censebat, Divinum de illis dimittendis Edictum exitum habere: alter ex adverso nefarios illorum mores & crimina proferebat, quibus longiorem servitutem meruerant. Sic inter ambos quidam extitit misericordia ac justitiae conflitus. Cui consonat Theodoretus, ceterique Patres, præcipue S. Gregorius M. (1), cuius mentem illustravit Angelicus Doctor (2), itaque rationem contulit: cum enim Dei judicia, altissima inscrutabiliaque sint, profunditatem judiciorum ejus nulla creata mens comprehendere valet. Porro accidit interdum diversarum Nationum diversa merita reperiri, ex quorum diversitate oriatur, unam Gentem alteri subesse debere, vel ab ejus contra ditiohe eximi. Quod tunc Judæis contigerat: quandoquidem Danielis oratio, quantum in se erat, liberationem Populi merebatur, sed Populi Judaici scelera, itemque emolumentum quod ex Judæorum conversatione in Persas redundabat, Dei notitia per illos in hos diffusa, plane adversabantur. Cum vero unusquisque Angelus, juxta sibi demandatam curam subditorum sibi merita ad Divinæ Scientiæ examen revocabat, contrariorum meritorum relatio ab Angelis Divinam sententiam expectantibus, facta, pugna dicitur; eorumque subinde concordia est ex Divinæ illuminacionis perceptione, qua quid Deus velit assequuntur. Hoc enim diversi certatim concorditerque cupiunt, quod Deum velle intelligunt, sicut Jobi 25. de Deo dicitur, *qui facit concordiam in sublimibus.*

Ex

(1) *7. Moral.*(2) *I. p. qu. 113. art. 8.*

Ex hoc Danielis loco satis confirmatur veterum non modo Patrum, verum etiam nobilium Philosophorum opinio statuentium Angelos, ab Æthnicis Genios & Δαιμones appellatos, non solum viritim singulos homines fore, sed etiam Civitates & Regna Communitatesque hominum regere (*); ut vere Philo Judæus, columnis esse illos, scripserit, similes, quæ totas domos sustinent. Sic Divinæ ille virtutes mundum universum & in humano genere id quod optimum, ac Deo carissimum est, fulciunt

Vers.

(*) Id enim antiquissimus ac celebris Gentilium Theologus ac Poëta Hesiodus ponit in Ἔργα καὶ Ημέραι. Cui gemina sunt, quæ ex Orphicis Carminibus refert Clemens Alexandrinus lib. Στρωμάτων:

Σέ δι δύο γε παράστη παρεάσιν πολύμορφοι
Ἄγγελοι, οἵσι μεμπλε, βροτάς αἱ παντα πελεῖται.

Plato etiam non uno loco in eamdem sententiam scribit, sed præsertim in Timæo, & Symposio, Angelos, quos ipse δαιμones, & diu appellat, inter mortales, & immortale genus, medios constituit: quoniam in earum rerum genere, quæ ratione intelligentiaq: constant, supremum locum Deus, infimum homines tenent: inter ambos interjectos esse creatos, sed immortales spiritus; quorum officium esse ait, ut tamquam interpres & sequestræ, humanas res ad Deum, divinas ad homines transmittant. R. Moyses Majemonides quoque in libro More Nebochim l. 2. cap. 6. Angelos, quos ille Elohim appellat, id est Deos, tamquam divini consilii participes, quippe, nihil Deum facere, donec illud consideraverit in familia superiori. Familiam autem Dei Angelo vocat.

(XII)

Cap. XI. Vers. 2.

הנה צו שלשה מלכים עזומים לפנים וזרבויות עשיר עשר גוזל מכל
וכחץקו בעשרו עיר הכל את מלכות יון :

Ecce adhuc tres reges stantes in Perside, ¶ quartus dicitur opibus nimis super omnes: ¶ cum invalevit divitias suis, concitabit omnes adversus regnum Graecie.

Universa, quæ Daniel hoc capite vaticinatus est, ex coævis Scriptoribus, vel ætati illi proximis, re ipsa atque ad amissum impleta fuisse Sacri Scriptores demonstrarunt. Quod adeo verum est ut Porphyrius acerrimus Christianæ religionis hostis, cum ad hoc caput devenisset, nil aliud adversus tam perspicuam veritatem quod reponeret, habuit, nisi post eventum ab auctore aliquo, qui post tempora Antiochi Epiphanis vixit, fuisse litteris consignata. Sed hoc ille, nulli prorsus fundamento nixus, quin & vetustissimis monumentis tum Hebræis tum Græcis repugnantibus, comminiscens, per se refutatur: nam ut probat inquit S. Hieronymus *testimonium veritatis est: tanta enim dictorum fides fuit, ut propheta incredulis hominibus non videatur futura dixisse, sed narrasse præterita.* Pergamus itaque, & jam posita Scripturæ verba explicemus. *Ecce adhuc tres Reges stantes* (sive quod habet Vulgata, & eodem recidit) *stabant in Perside;* cum hoc vaticinium editum sit anno tertio Cyri Babylone regnantis, qui postremus imperii sui annus, vero similius putatur: cecidit enim in bello, quod adversus Scythas cupidine proferendi imperii, aut ultioris sumendæ causa commovit: sequitur in numerum horum trium Regum, qui venturi ab Angelo prædicuntur, Cyrum ipsum non venire. Igitur

tur hi tres Reges proculdubio erunt¹. 1. Cambyses Cyri filius; 2. Smerdes Magus, *Mardus* dictus *Æschylo*, 3. & Darius Hystraspis: hi enim post Cyrum invicem sibi atque ordine successerunt, ut ex profanis historicis, atque *Æschylo* in *Persis* constat. Supereft ergo ut quartus ille Rex non aliis sit quam Xerxes: in hunc enim exactissime quadrant, quæ Angelus ei attribuit: *Dicitur opibus nimis super omnes: O cum invaluerit dicitus suis, concitabit omnes adversum regnum Graciae.* Quare excusatione dignos non arbitramur *Sebastianum Munsterum*, *Hidorumque Clarium*, qui quartum hunc Regem *Darium*, non *Xersem* censuerunt. Fatemur quidem ingenue & Darium quoque opibus invaluisse, bellumque intulisse Graciae; nam & *Æschylus* mox laudatus, hoc de Dario cecinit.

Μή μήτε Πλάτος καρικάς οὐδεὶς ἀρρεψέτω.
Οὐδεὶς οὐ Δαρεῖος θηρεύει οὐδὲ τίνος.

At & Regum series jam indicata, & opuleatia Xerxis p̄s Dario, usque immensi in Graciā conatus, opinionem ipsorum vehementer infirmant: satis enim erit leviter percurrere, quæ veteres Scriptores de copiis Xerxis adversus regnum Graciā comparatis scripserunt: ex his unum præcipuum: feligemus Herodotum, qui admodum proximus, atati Xerxis vixit. Hic namque *Lib. 7.*, Xerxes, inquit ita copias suas contraxit, ut omnem continentis locum, scrutaretur, siquidem a debellata Ægypto per totum quadriennium comparavit exercitum atque ejus apparatus, & quinto anno, iente, movit cum ingenti copiarum manu; nam omnium, quos novimus, exercituum hic multo maximus exitit, adeo ut ad eum nihil suisse videatur, aut ille Darianus, qui adversus

„Scy-

„ Scythes ductus est, aut ille Scythicus, qui Cimmerios
 „ insequens Medicam regionem invasit, aut ille ut fa-
 „ ma fert Atridæ adversus Ilium &c. neque illi omnes
 „ exercitus, neque alii iis adiecti cum uno hoc com-
 „ parari merentur &c.

Quantus vero fuerit tantarum copiarum numerus;
 assequi supputando conatur ibidem Herodotus ipse cap. 108.
 „ Classis ejus, quemadmodum ego supputando invenio,
 „ mille ducentarum septem navium ex Asia, in quibus
 „ a principio e singulis nationibus erant millia ducenta,
 „ & quadraginta unum, ducentos supputando viros in
 „ singulis, & præter indigenas propugnatores addendo
 „ Periarum, Medorumque ac Sacorum tricenos Epiba-
 „ tas. Reliquus autem exercitus hic constabat ex tri-
 „ ginta sex millibus ducentisque ac decem. Adiiciam
 „ huic, & superiori numero eos, qui sunt ex biremi-
 „ bus, in quibus singulis plures fecerim octoginta po-
 „ tius, quam pauciores viros, quarum navium summa
 „ trium millium fuit: ita in eis fuerunt virorum vi-
 „ ginti quatuor myriades, idest ducenta, & quadragin-
 „ ta millia. Hæc igitur erat Classis ex Asia unius,
 „ & quinquaginta myriadum in universum & præterea
 „ septem millia sexcenti decem. Peditatus vero fuit
 „ deciessepties centenamillia, equitatus octoginta mil-
 „ lia, quibus Arabes addo, qui camelos, & Pa-
 „ nos qui currus agitabant, quæ facio viginti millia,
 „ quæ copiæ classiaræ, & terrestres in summam reda-
 „ ctæ fiunt ter, & vices centena, & præterea decem,
 „ & septem millia sexcenti, & decem. Has copias ex
 „ Asia ipsa fuisse contractas jam dictum est, præter ser-
 „ vitia, quæ sequebantur, & eos, qui in frumentaris
 „ vehebantur. **Huic** enumerato exercitui adiiciendus est
 „ illæ

„ ille ductus ex Europa, de quo ex opinione dicere oportet. Ii Graci, qui sunt e Thracia ex insulis Thraciæ objacentibus attulerunt naves centum viginti, quarum viri sunt triginta quatuor millia. Terrestres copias attulerunt Thrases, & Pætones, & Heordi, & Bottiæ, & genus Chaldaicum, & Brigi, & Pieres, & Macedones, & Pærebi, & Enienses, & Dolopes, & Magnates, & Achæi, & qui maritima Thraciæ habitabant. Harum nationum reor trecenta millia hominum fuisse, quæ myriades illis Asiaticis adjectæ sunt in summa ducentæ sexagintaquatuor, & præterea sexcenti, & decem. Hoc tanto pugnatorum numero non pauciora, sed plura fuisse arbitror, quæ hos comitabantur, servitia, & eos qui in frumentariis navigiis, & in aliis navibus una cum militaribus viris vehebantur, quos neque plures, neque pauciores facio, sed totidem: Ita æquati numero pugnatorum explebunt totidem myriades; fientque quingentæ & octo myriades, & tria millia ducenti, & viginti vii quos Xerxes Darii filius duxit ad Sepiadem, & usque ad Thermopylas. Hic universus copiarum Xerxis numerus; nam mulierum pinsentium, & pellicum, & Eunuchorum numerum nemo pro comperto queat dicere, at ne impedimentorum quidem, aliorumque jumentorum sarciniorum, neque canum Indicorum exercitum comitantium præ multitudine quisquam iniuste numerum potest, quo minus miror proditum esse fluenta quædam non suppeditavisse: magis miror, unde tot myriadibus cibaria suppetierint: " Hactenus Herodotus. Cujus sola simpleisque narratio in eam nos sententiam inducit, ut non aliud quam Xersem, IV. illum Persarum Regem a Daniele prædictum intelligamus.

Vers.

(XVI)

Vers. 4.

עומך סלך נבר וטשל מושל רב ועשה ניצונו: אכעטאו תשב
מלכותו ותחן לאربع רוחות נישטמו

Surget vero rex fortis, & dominabitur potestate multa, & faciet quod placuerit ei. Et cum steterit, conteretur regnum ejus, & dividetur in quatuor ventos cœli, sed non &c.

Græciae mox memoratae occasione ad primum Græcorum Imperatorem transit, qui sane est Alexander Macedo, de quo semel & iterum supra, modo sub *Pardi* quatuor instructi capitibus, modo sub *Hirci* caprarum emblemate, cuius insigniori cornu fracto, quatuor exinde orta sunt cornua. Hic namque eversum Persarum imperium in Dario Codomanno ad Græcos transtulit. Sed cum steterit, conteretur regnum ejus: vix enim sexennium amplissima dominationis explevit, morte violenta repentinaque sublatus e vivis. *Et dividetur in quatuor ventos cœli*, id est in quatuor oppositas cœli plagas, Orientem, occasum, Septentrionem, & Austrum, seu, quod aliis placet, in quatuor præcipuos Alexandri Magni duces. *Sed non in posteros ejus*: Liberum siquidem Alexandri cognatorumque ejus nulli regnum occuparunt, dolo Cassandri interempti. Sequitur: *Iacerabitur enim regnum ejus etiam in eburnos, exceptis his*; seu ut habet fons hebraicus: *וְאַחֲרֵי מֶלֶךְ אֶלְךָ* id est *etiam aliis præter istos*; enimvero etiam alii minores Duces, ut liquet ex *Arriano*, *Justino*, aliisque, imperii illius partes sibi vindicarunt, ut *Eumenes*, *Philoros*, *Antigonus*, *Cassander*, *Leonnatus*, *Lysimachus*, & alii.

Vers.

(XVII)

Vers. 4.

וַיַּחַזֵּק מֶלֶךְ חַפְגָּב וְכֵן שָׁרוּ וַיַּחַזֵּק עַל־

*Et confortabitur rex Austris : Et de principibus ejus
prævalebit super eum.*

Ex successoribus Alexandri Magni illos tantum attigit Angelus , qui Judæos quadantenus respiciebant , seu quorum per hos gerendorum particeps bellorum futura erat , inter Ægyptum ac Syriam media , Judæa: quia enim Syria Aquilonaris erat Judææ , Ægyptus ad Austrum posita , Rex Egypti hic vocatur *Rex Austris* , sicut & Syria Rex Aquilonis . Dum igitur Scriptura afferat *confortabitur rex Austris* , id intelligitur de primo Egypti Rege Ptolomæo Lagi F. , insigni Alexandri Duce . Quantæ autem opes fuerint Ptolomæi hujus , quoque Regiones Egypto adjecerit , constat ex Idyllo 17. Theocriti , qui filii ejus Philadelphi , cuius ætate vixit , laudes contexuit . Sed & S. Hieronymus ex antiquis scriptoribus memoriae prædidit „ *virum eum fortissimum ditissimum* „ que fuisse , & tantæ potentiaæ , ut Pyrrhum Regem Epis „ rotarum expulsum restitueret in regnum , Cyprusque „ obtinuerit , & Phœnicen , & devicto Demetrio filio „ Antigoni , Seleuco regni sui partem , quæ ab Antigono fuerat ablata , restituerit : Cariam quoque obtinueret , & multas insulas , urbesque , & regiones .

Et de principibus ejus prævalebit super eum . . Quidam hoc accipiunt de Ptolomæo Philadelpho Lagidae filio : nonnulli autem de Antiocho Divo filio Antiochi Soteris , Seleucique Nicanoris nepote . Sed atlerutra opinio ægre defendi potest . Non prior illa , nam Ptolomæus Philadelphus paterna ditione contentus fuit , nul-

Iamque ad eam attulit accessionem. Quare ipsi aptari nequit $\tau\circ$ prævalebit super eum, scilicet Ptolomæum Lagi parentem suum. Fuit quidem Princeps nimis addictus luxui, ingenio mitis, & si quis alius, humanioribus, ut scribunt *Philarchus*, & *Vitruvius*, disciplinis deditus, „ studio Bibliothecarum, eorumque, quibus aut veteras, aut curiositas aliqua ad famam patrocinabatur, „ ut *Tertullianus* ait, accensus“. At a cupidine amplificandi paterni Regni admodum alienus. Quomodo ergo prævaluuit supra Ptolomæum Lagi patrem suum, cuius magnas opes mox innuimus? Nec minus falsa est altera opinio de Antiocho *Divo*. Nam $\tau\circ$ ejus hoc loco vel ad Alexandrum referri poterit, qui proxime præcessit, vel ad Ptolomæum Lagi. Porro Antiochus iste nec de Ducibus Magni Alexandri fuit, nec originem ex Lagida naclus erat.

Igitur ^{et} ejus ad Alexandrum Magnum, cuius versi-
culo superiori mentio est, referri debet, quasi ad unum de
Principibus, seu Ducibus Alexандri nempe Seleucum, qui sane
fuit auctor Regni Seleucidarum in Syria, quemadmodum Pto-
lomaeus Ægyptiacæ Monarchiæ fuit institutor. Nec hujus
loquendi modi in Sacris Litteris exempla defunt: nam
4. Reg. 1. v. 5. legitur, *ישׁׁבו המלְאכִים אֶלְיָהוּ*, *¶* reversi
sunt nuntiis ad eum; ubi ^{et} eum non refertur ad Eliam,
qui proxime præcessit, sed ad Ochoziam, de quo v. 2.; ut
reæte reddidit vulgatus: *reversique sunt nuntiis ad Ocbo-
ziam*. Atque ne longius exempla petamus hoc ipso in cap.
v. 7. 8. 9. 10., de quodam Austri Rege verba faciens
Angelus, inquit: *¶* veniet cum exercitu . . . ipse præ-
valebit adversus Regem Aquilonis, *¶* intrabit in Re-
gnum Rex Austri, *¶* revertetur in terram suam: Filii
autem ejus provocabuntur *¶* c. Si in ipsa structura verbo-

(XIX)

rum hæreas, filios Regis Austri provocatum iri nimiram intelliges; sed de filiis Regis Aquilonis prædicta esse, non omnium ferme interpretum consensio solum, sed res ipsa, humanæque historiæ fides confirmat. Præcelluisse autem Seleucum Nicanorem, qui Syriæ fundavit imperium Ptolomæo Lagi F., videtur in veteri historia testatissimum: eum enim post Alexandrum, maximum Regem fuisse, animo maxime regio prædictum, maximæque post illum terræ portioni imperasse tradit Arrianus *L. 7. de rebus Alemaniæ*. Plutarchus vero in vita Demetrii scribit, Seleucum primum Antigoni opera in Babyloniam regnum deductum, deinde suo studio viribus auctis eo potentiae ascendisse, ut jam minaretur locis Indiae propinquis, & ad ea regna, quæ circa Caucasum sunt, animum converteret: omnia demum a mari Indico usque ad Syriæ littora suo imperio complexum esse. Postremis Plutarchi verbis, quibus gemina tradunt vetustiores alii, immensum pene designari Seleuci Nicanoris regnum intelligunt geographiæ periti, magisque impellimur ut sentiamus de eo prædictum ab Angelo, multam fore dominationem ejus & Ptolomæi Lagi Regno ampliorem.

Vers. 6.

ולק' שנים יחוּוּ ובת מלך הנגב תבא אל מלך הצעון לעשווות
משרים

*Et post finem annorum fæderabuntur: filiaque Regis
Austri veniet &c.*

Subdit Angelus quæ post mortem Seleuci Nicanoris, & Ptolomæi Lagi accidere. *Post finem, inquit, annorum*

B 2 fæ-

fœderabuntur reges scilicet Austri, & Aquilonis. Nempe cum Antiochus cognomento *Divus*, Seleuci Nicanoris ex filio nepos, totis Asiae & Orientis viribus Ptolomæum Philadelphum impetifset; hic (testibus *Pausania*, & *Justinio*) ubi se viribus imparem sensit, fœdere maluit, quam prælio rem componere, filiamque suam Berenicem Syriæ & Asiae regi Antiocho in matrimonium dedit, eam deducens Pelusium usque, quod refert *Appianus*, tradita immensa auri & argenti vi dotis nomine, unde ~~propositos~~ dicta. Hic itaque est sensus illorum verborum: *Filiaque regis Austri veniet ad regem Aquilonis facere amicitias*, pro quo hebræus habet *ad faciendas rectitudines*, id est fœdera, ut apte *Grotius* interpretatur; quare, & *Theodorio* Græce vertit ~~ordines~~, id est pacta.

Sed ut fluxa est & instabilis humanarum rerum conditio, juncta Austri inter & Aquilonis Reges nova hac affinitate amicitia non diu constitit, fueruntque nuptiae haec tum Antiocho Divo, tum Berenice, & quem ex Antiocho suscepserat filio, iisque omnibus, quibus comitata ad nuptias venerat, exitiales. *Et hoc est*, quod Angelus vaticinatur illis verbis, *Et non obtinebit fortitudinem brachii, nec stabit semen ejus & tradetur ipsa, & qui adduxerunt eam, adolescentes ejus, & qui confortabant eam in temporibus*. Constat enim ex scriptoribus supra laudatis, quod etsi Antiochus primo Berenicem consortem regni habere se diceret, Laodice priore conjugé in concubinæ locum habita, deinceps vero amore victus, Laodicem cum liberis suis reduxit in Regiam, quæ metuens ambiguum viri animum, ne Berenicem reduceret, eum per ministros veneno e medio sustulit. Hoc facto Laodice dissimulandi sceleris gratia

Ar-

Artemonem quemdam Antiocho persimilem in lectulo velut Regem ipsum ægrum collocavit, quoad arbitratu ejus successor Regni ordinaretur; atque ita Syria Regnum obtinuit Laodice una cum Antiochi maximo natu Filio Seleuco, qui a victoriis, quas tamen nullas habuit, dictus est Callinicus; ut ex *Polybio*, *Valerio Max.*, *Plinio*, & *Solinio* memorat *Usserius* in *Annalibus*. Quare Berenice non obtinuit fortitudinem brachii, seu regio honore & auctoritate diu usq; non fuit; nec stabie semen ejus, quia neutiquam filio, quem in spem Regni pepererat, Regnum fuit delatum. Sed his non se continuit ferox Laodices animus; nam, ut ex *Justino*, *Valerio M.*, & *Polyeno* constat, Laodice sublato marito Antiocho, filioque suo Seleuco ad Syria thronum electo, Berenicem cum filio, *Icadiioni*, & *Cenæo* Antiochiae principibus occidendam tradidit: quæ cum ad se interficiendam missos didicisset, Daphne se clausit, ubi cum ob sideri eam cum parvulo filio nuntiatum Asia civitatibus esset, recordatione paternæ majorumque ejus dignitatis, casum tam indignæ fortunæ miserantes, auxilia ei omnes misere. Sed ante adventum auxiliorum insidiis Laodices interceptus est pueri, iique qui puerum interfecerant, dolo quoque Berenicem adorti jugularunt, his qui circa eam erant: defensionem parantibus gladio casis. Animadvertendum vero hoc loco est hebræam vocem יְהוָה, quam vulgaris adolescentes ejus reddit veri commodius posse, si scribes Patach sub jod, filius ejus, ut sensus sit: tradetur ipsa in manus hostium, & qui eam comitati fuerant ex Egypto, & filius ejus; & qui confortabant eam in temporibus, id est quicunque eo tempore ejus partes fecuti fuerint.

(XXII)

Vers. 7. 8.

ועמד טנץ' שרשיה בנו ויבא אל החול ויבא במעה מלך הצבא
וגם אליהים עם נסיכיהם עם גלי הפטותם בסוף זהב בשבי יבא
מצרים

Et stabit de germine radicum ejus loco ejus: Et veniet cum exercitu, Et ingredierur provinciam regis Aquilonis Ec.

Nimirum ex Ptolomeo Philadelpho, unde orta Berenice, existet *Ptolomeus Evergetes*, qui Regnum paternum obtinebit; hic *veniet cum exercitu* in Syriam propter casum Berenices, & iram, quam ex ea re animo conceperat: *Et abutetur eis, Et obsinebit*; nam ut ex laudatis auctoribus refert *Usserius* "Evergetes Syriam ingressus Laodicen interfecit, & Babylonem usque per venit, Coele-Syriam cum Seleucia occupans, Syriam quoque, & Ciliciam superioresque partes trans Euphratrem, & propemodum universam Asiam, & qui dem sine bello ac pugna a Tauro usque ad Indiam omnia subigens". In qua quidem expeditione maximam prædam impune congeret ad XL millia talentorum argenti; necnon vasa simul & simulacra duo milia quingenta; ut ex historiis refert *S. Hieron.* Hacce occasione *Ptolomeus Evergetes*, i. benefactor, Aegyptiis dictus; quod reduxerit simulacra, quæ vel Cambyses olim ex Aegypto in Persidem asportaverat, vel Artaxerxes Ochus, qui teste *Aeliano* Aegyptum nova molientem occupavit, Aegyptiorum sacra derisit proculcavique; ut etiam priscum Adulitanum monumentum a Leone Allatio ann: 1631. Romæ editum, confirmat his verbis: *Sacris etiam (Evergetes) que ab Egypto Persia abstulerant, recopris, ac cum reliqua gaza congesta in Egyptum relatis, exercitum, ducta fossa, fluminibusque cor-*

(XXIII)

corriuatis doduxit. Tum universa *Evergetem* Syria poti-
tum Hierosolymam venisse, ibique Deo obtulisse Sacri-
ficia Eucharistica multa, ac dona dicasse victoria digna
scribit Josephus lib. 2. contra Appionem.

Vers. 10.

ובא בוא רבים חילים חמוֹן ואספּוֹן יְהוָה וְהַגְּדוֹלָה

Filiī autem ejus provocabuntur, & congregabunt multitudinem exercituum plurimorum &c.

Post fugam enim Seleuci *Callinici*, duo filii ejus, quibus nomina *Seleucus Ceraunus*, & *Ansiochus magnus* irritati facto illo *Ptolomaei Evergete*, ob ulciscendam parentis injuriam, exercitu maximo coacto arma corripiunt adversus *Regem Austrī*, qui tunc *Ptolomaeus cognomento Philopator* erat. Cum autem Seleucus major natu, dolo *Nicanoris* & *Apaturii* interemptus fuisse; exercitus *Antiochum fratrem ejus*, qui tunc Babylone degebat, in regnum excivit. Et idecirco cum antea dixisset *Angelus* numero multitudinis filios Regis Syriae provocatos congregasse immensam exercituum vim, subdit singulari numero, & veniet properans, & inundans, & concitabitur, & egredietur, & exultabitur eorū ejus; quia scilicet solus *Antiochus Magnus* adversum *Duces Philopatoris* decertavit, ac *Judaeam*, & *Cœle-Syriam*, prodente eam *Theodoto Philopatoris Toparcha*, obtinuit: quo felici successu elatus *Antiochus*, in tantam venit audaciam, contempta *Philopatoris luxuria*, ut ultro *Ægyptiis bellum* inferret.

(XXIV)

Vers. 11.

יהנמר מלך הנגב ויצא

Et provocatus rex Austri egredietur, & pugnabit adversus Regem Aquilonis, & preparabit multitudinem nimiam &c.

Hic Angelus præfigisse aperte videtur celebre prælium Philopatoris cum Antiocho ad Raphiam commissum, cuius meminit præter *Polybium, Strabo & Scriptor 3. Macb.* Philopator enim tantis damnis excitus maximum contraxit exercitum, videlicet peditum septuaginta, equitum quinque millium, Elephantis septuaginta tribus, navibus tectis triginta, onerariis quadringentis: & re ipsa opera præsertim Arsinoes, quam Polybius Laodicem appellat, Antiochi Magni exercitum fudit, innumeros captivos fecit. Sed non prævalebit, subdit Angelus, quia luxui totum fese immersens, obsecenis amoribus vacans, omni metu abjecto cogitationes belli deponet, qua de causa Antiochus Magnus majorem comparabit exercitum, Ægyptique Regnum invadet; cum jam Philopatore defuncto, filius ejus *Ptolemaeus Epiphanes* admodum puer regnum obtinebit. Igitur Antiochus Magnus spe Ægypti potiundæ illectus, juncta cum Philippo Macedonum Rege societate maximis copiis invadet Ægyptum, urbesque munitissimas capiet, ut ex Josepho, Appiano, & Livio constat.

Vers. 21.22.23.

עמדו על כנו נבוּה ולא נתנו עלי ה' הוּא מלכ'ות וכא בשלוח והחוּק מלכ'ות בחלקלקוֹת: חרעות החטָא ישטבו מלפניו ושלל ברו וגרם נגיד בירת: מון החברות אליו יעשה טרפה ועליה ועדים במעש רוי

Et stabit in loco ejus despectus, & non tribuerit ei honor regius: & veniet clam, & obtinebit regnum in fraudulentia. &c. &c. &c.

Veteres ecclesiæ Patres, in his *S. Hieronymus*, quæcum-

cumque ab hoc vicefimo primo versiculo usque ad finem
 capitum prædicuntur, in Antichristum aptarunt; sed non
 defuere alii, qui hæc eadem, adhibitis veterum historiis,
 de Antiocho Epiphane vaticinata esse affirmarunt. Sed
 quid verat, utramque conciliaturi opinionem, ut juxta
 S. Scripturæ morem de ambobus hic agi intelligamus?
 Quod ne cui parum in sacris litteris versato mirum vi-
 deatur, nonnulla dabo ex sacris litteris exempla. Pri-
 mum quidem ex *psal. 71.* qui prænotatur *Salomonis*, om-
 nianamque quæ in eo dicuntur, aut vix, aut nullo modo
 Salomoni adscribi poterunt. Neque permanxit, ut habet
Vulgatus cum Sole, & ante Lunam in generationem & ge-
 nerationem; neque dominatus est a mari usque ad mare, &
 a flumine usque ad terminos Orbis terrarum; nec omnes gentes
 servierunt ei. Item neque ante Solem permanxit nomen ejus;
 neque in ipso benedictæ sunt omnes tribus terræ; nec om-
 nes gentes magnificaverunt eum. Ex parte enim, & quasi
 in umbra, vel imagine veritatis hæc in Salomone præ-
 missa fuerunt, ut in Domino Salvatore perfectius com-
 plerentur: Eadem ratione illud *Oseæ cap. 11. v. 1.* de
 populo Judaico dictum: *Ex Ægypto vocavi filium meum*,
 de Christo ab Ægypto vocato *Mattb. cap. 2. v. 15.* inter-
 pretatur. *Isaias* pariter & *cap. 7.* & *8.* e puerulo sibi
 tunc temporis genito, occasionem arripit de sublimi at-
 que admirando altero pueru *Emmanuele* latius vaticinandi,
 & *cap. 49. 54.* & *60.* cum de populi Israel ex Babylo-
 nica servitute liberatione vaticinaretur, de omnium gentium
 e diaboli tyrannide redemptione Ecclesiæque Evan-
 gelicæ constitutione multa prædictit. Quin etiam Christus
 ipse cum apud *Mattb. 24. v. 2.* de templi Hierosolymi-
 tani fato interrogatus ab Apostolis, de fine mundi sermo-
 nem faciendi sibi vijam sternit, quia ille templi occasus,
 fi-

firmiter mundi significabat. His præmissis, operam dabis-
mus ut Angelum de utroque locutum fuisse ostendemus.
Ut de Antiocho primum pleraque intelligentur multa per-
suadent; Primum ipsa historiæ, & narrationis series: e-
gerat enim de Seleuco Philopatore, cui in Syria successit
Antiochus, ipsa itaque rerum consequentia, ut de ipso
Epiphane ageretur postulabat. Deinde quod cum Ange-
lo propositum fuerit, ea prænunciare, quæ ad res Judæo-
rum pertinere viderentur, simile veri non est, Antio-
chum, qui maxime omnium res Judæorum affixit, præ-
teriisse. Insuper, quod re quidem ipsa, quæ Angelus hic
vaticinatus est ejusdem Antiochi tempore evenerint atque
in ipso perfecta fuerint, sicut ad manum extant nitida
vel e Mach. Libris, vel e profanis historicis testimonia:
Versiculo enim 21: Danieli Angelus ait: *Et stabit in
loco ejus despectus, & non tribueretur ei honor regius: &
veniet clam, & obtinebit regnum in fraudulentia.* Itaque
legimus apud Sacros, profanosque historicos *Antiochum*
memoratum, *Magni Antiochi filium, & Seleuri Philopato-
ris* juniorem fratrem; cum Romæ ob foedus aliquod
Romanos inter & Patrem ejus in bello initum, ob-
ses teneretur, absque ulla regnandi spe, unde *despe-
ctus* dicitur, audita fratris ejus Philopatoris nece fur-
tim Syriam appetiisse; quapropter *clam veniet*, hebrai-
ce *traquille*, quod idem fere sonare videtur, ac secre-
to, vel furtim, ut Angelus inquit. Cumque Syria Reg-
num *Attalo* & *Eumene* Asia Regibus eum adiuvantibus
invasisset, ei, ab his qui Ptolomæo in Syria favebant
regius honor non dabatur; unde *& non tribueretur ei ho-
nor regius*; at postea clementia simulatione populum il-
liciens regnum obtinuit excluso legitimo regni hærede
Demetrio, qui erat ei ex fratre nepos, simulans quoque
tu-

tutorem pupilli nepotis sui Demetrii se velle agere. Hinc Demetrii inter & Antiochi posteros perpetua fuerunt bella pro eo Regno per ducentos annos alio alium vicissim escludente, & pro eo regnante; hinc & ob sinebit regnum in fraudulentia, hebraice in blanditiis. Ita apud Appianum Syriac. pag. 116. & deinceps, apud Diodorum sicutum in except. Polybium lib. 26. & Mac. lib. 1., & 2. & deinceps.

Verl. 22. *Hac Angelus itidem habet: Et brachia pugnantis expugnabuntur a facie eius, & conterentur: insuper & dux fæderis.* Antiochus enim vires (quæ in Scripturis brachia multoties nuncupantur) eorum, qui pro legitimo regni successore adversus eum decertabant, expugnavit; unde, & *Brachia pugnantis;* hoc est legitimi hæredis Seleuci expugnabuntur a facie ejus: Hebraice paulo aliter legimus: & brachia inundatione inundabuntur a faciebus ejus, auxiliorumque Seleuci, quæ tamquam rivuli undique fluent, ab Antiocho veluti a majori quodam flumine obruentur. Regno potitus Antiochus *Oniam* summi Sacerdotis honore *Jasonis* fratris ambitione privavit, ut lib. Mac. 2. cap. 4. v. 9. & 10. diserte legimus. Hinc dicitur. *Insuper & dux fæderis:* erat enim Onias fæderis, hoc est veteris testamenti dux; ita Theodoretus in Dan.; alii vero inter quos S. Hieronymus, ducem fæderis Judam Machabæum, quem fraudibus superavit Antiochus; alii Ptolomæum Philometorem, Cleopatræ Antiochi sororis filium; alii Heliodorum Seleuci interfectorum esse volunt, quos omnes ab Antiocho sive dolis, sive armis contritos fuisse legimus apud laudatos historicos, quos laudat Grotius in Dan.: quod quidem satis esse videtur, ut *vacinium* hoc in eo perfectum fuisse dicatur, sive unus sit, sive alter fuisse putetur.

Verl.

Vers. 23. *Et post amicitias cum eo faciet dolum: & ascender, & superabit in modico populo.* Hebraice fecus aliquantulum legimus. Hoc est. *Et ab associando se ad eum faciet dolum: & ascendet, & roborabit se in modico: cum enim Antiochus, & ne posque ejus Philometor Ægypti rex bellum Pelusium inter & Montem Casum commisissent, Ptolomæi Philometoris Duces Antiochi fraude visti fuerunt.* Porro Antiochus puerο nepoti parcens, ac amicitias simulans Memphim ascendit, & ex more Ægypti regni administrationem accipiens, puerique rebus se providere dicens cum modico populo omnem sibi subjugavit Ægyptum. Ita ex lib. I. Mac. cap. I. v. 19. Ita Porphyrius ex Callinico Sutorio apud Hieronymum in Dan. Hinc Antiochus abundantes atque uberrimas ingressus est civitates, fecisse quæ non fecerunt patres ejus, & patres patrum illius, ut vers. sequenti dicitur; nullus enim regum Syriae ita vastavit Ægyptum, & omnes ejus divitias dissipavit, veluti Antiochum Nobilem vastasse legimus, atque omnes divitias dissipasse Ægypti, largiendo in milites suos, & Attalum, Eumenemque Asiae reges, ut ex Lib. Mac. I. cap. 3. v. 30. unde μεγάλοις καὶ φιλόδοξος, hoc est magnanimus, & largitor aliquando dictus. Et tam callidus fuit ut prudentes cogitationes eorum, qui pueri Ptolomæi Duces erant sua subverteret fraude, unde & contra firmissimas cogitationes inibit, Angelus ait, & hoc usque ad tempus, expectavit enim opportunum tempus. Unde Theodotion ait: οὐτὶ Αἰγυπτος λογιται λογισμοι αυτοι εις καιρον, id est & contra Ægyptum cogitabit cogitationes usque ad tempus, quæ lectio ut Calmetus advertit, optimam hanc reddit sententiam: in urbes munitissimas expeditiones molietur; id autem non ultra certum tempus. Antiochus enim Ptolomæi Duces ad bellum provocaverat multis auxiliis

(XXIX)

uiliis & fortibus nimis, qui non potuerunt fraudulentis
Antiochi consiliis resistere.

Vers. 27. *Duorum quoque regum cor erit ut maleficiat*, hebraice *ad malignandum*, *& ad mensam unam mendacium loquentur*, *& non proficiunt hebr.*, *& non prosperabitur*. Nam Antiochus, Philometorque *Egypti* rex convivium inter se cum inirent, vel amicitiae specie feste cum convenienterent, ut nonnulli pro convivio interpretantur, dolos adin vicem machinati sunt, neuter vero profecit, *quia finis utriusq. regis regni adhuc differebatur in aliud tempus a Deo præstitutum*; neque enim *Philometor Antiochum circumvenire potuit*, mente veluti contrectaverat, neque Antiochus *Ægypti* regnum diu obtainere potuit; a Ptolomæi enim militibus *ejectus est*. Unde reversus in *Judaam* adversus *testamentum sanctum templum expoliavit & in terram suam reversus est*. Biennio autem interposito exercitum rursus aduersus Ptolomæum congregans, *ad Austrum venit*: id est contra *Ægypti Regem Philometorem*, qui regno pulsus ab *Antiocho ad minorem fratrem Alexandriam confugit*, participatoque, post multas reluctancees cum eo regno, Romam ambo legatos mittunt, auxilium petunt, fidem societatis implorant. Fratrum preces movere Senatum, unde legatus mittitur *P. Popilius Lenas*, qui familiaris Antiocho fuerat olim; Alexandriam cum ingenti classe advectus Popilius, nomine *S. P. Q. Romani* Antiochum stantem in littore cum invenisset, & senatusconsultum ei significasset, quo ab amicis populi Romani recedere jubebatur, & suo imperio esse contentus, videns ipsum cunctari consultationem ad amicos referre, virga quam forte manu tenebat, circulum in arena circum Antiochum de-

describens , ipsi vafre tergiversanti inquit : Senatum & populum Romanum præcipere , ut isto in loco respondeas quid consilii geras ; an pacem ; an bellum cupias . Quibus dictis ille perterritus ait : Si hoc placet Romanis Ægypto excedendum est : unde novissima hæc expeditio non fuit priori similis . Excessit quidem extemplo cum omni exercitu suo , sed ut probro ac dolore , sic & ira plenus ; quam cum in Ægyptios hac vice non posse effundere , effudit in Judæos , suspicatus deserturos illos societatem , ut dicitur lib. Mac. 2. cap. 5. v. 11.. Ita ex Græca & Romana historia , ex libris quoque Mac. Ex quibus luculenter colligitur , omnia ad versiculum usque 30. , imo ad finem usque voluminis Antiochum Nobilem perspicue respicere .

Accedit tandem prophetæ hujus , & ejus , quæ de ipso Antiocho capite 8. posita est similitudo . Illic vers. 9. vocavit illum Daniel cornu parvum : hic eum Angelus despectum vocat . Illic vers. 10. & 11. Daniel dicit eum sele contra templum , & contra Deum ipsum extulisse : hic Angelus inquit : & cor ejus adversus testamentum Sanctum .

Multa etiam de Antichristo ut interpretetur cogunt , quod quæ sub finem capitum dicuntur , Antichristo magis coaptari possunt : ut præcipue versiculis postremis , ex quibus duos selegimus 44. & ultimum ; in quibus Angelus : *Et fama turbabit eum ab Oriente , & ab Aquilone : Et veniet in multitudine magna , ut conterat , & interficiat plurimos . Et figet tabernaculum suum Apadno inter duo maria , super montem inlytum & sanctum : & veniet usque ad summitatem ejus , & nemo auxiliabitur ei . Quæ verba omnia adamussim in Antichristum quadrare veteres*

res ecclesiæ Magistri diserte adnotant; ita referente S.Hieronymo „. Nostri autem extremum hujus visionis capi-
 „ tulum super Antichristo sic exponunt, quod pugnans
 „ contra Ægyptios Libyasque ac Æthiopas, & tria cor-
 „ nua de decem cornibus conterens, auditurus fit de A-
 „ quilonis, & de Orientis partibus, adversum se bella
 „ consurgere, quod veniens cum magna multitudine, ut
 „ conterat & interficiat plurimos, figat tabernaculum
 „ suum Apadno juxta Nicopolim, quæ prius Emmaus vo-
 „ cabatur, ubi incipiunt Judææ Provinciæ montana con-
 „ surgere. Denique inde se erigens usque ad montem
 „ Oliveti, Hierosolymorum regio ascenditur, & hoc es-
 „ se quod nunc Scriptura dicit: Et cum fixerit taberna-
 „ culum suum in montanæ provinciæ radicibus inter duo
 „ maria: mare videlicet, quod nunc appellatur mortuum
 „ ab Oriente, & mare magnum, in cuius littore Cæsa-
 „ rea, Joppe; Ascalon, & Gaza sitæ sunt. Tunc ve-
 „ niet usque ad summitatem montis ejus, hoc est mon-
 „ tanæ provinciæ, idest, verticem montis Oliveti, qui
 „ inclytus vocatur: quia ex eo Dominus atque Salvator
 „ ascendit ad Patrem, & nullus Antichristo poterit au-
 „ xiliari contra se Domino sàviente. Et afferunt ibi
 „ Antichristum esse peritulum, unde Dominus ascendit ad
 „ cælos ... Quod autem Antichristus veniat usque ad sum-
 „ mitatem montis sancti, & inclyti & ibi pereat: Isaias
 „ plenius loquitur: Præcipitabit, inquit, Dominus in mon-
 „ te sancto faciem dominatoris tenebrarum super omnes
 „ gentes, & eum qui dominatur cunctis populis, & un-
 „ etionem quæ uncta est contra universas nationes „.
 Deinde quod capite sequenti prosequens Angelus idem
 argumentum de fine mundi in quo Antichristus futurus
 est: ita vaticinatur:

Vers. 1. *In tempore autem illo confurget Michael princeps magnus, qui stat pro filiis populi sui: & veniet tempus (In Hebræo additur angustia) quale non fuit ab eo, ex quo gentes esse cæperunt usque ad tempus illud &c. Michael princeps magnus confurget in prælium contra regem Aquilonis, seu Antichristum, ut fideles aduersus illius tyrannidem tueatur. Neque enim hic sermonem de alio quam Antichristo esse liquet, ex subiecta mox resurrectione mortuorum, quæ in tempora Antichristi solum quadrat. Et veniet tempus, angustia quale non fuit, ab eo &c. erit enim tunc tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mundi Matth. 24. v. 21.*

Et multi de his qui dormiunt in terræ pulvere evigilabunt, alii in vitam æternam, alii in opprobrium &c. Quæ verba nonnisi de fine mundi, quando Antichristus venturus est, & universali judicio, intelligi poterunt.

Similitudo etiam Antiochi & Antichristi facit ut credamus non abs re Angelum sub Antiochi persona Antichristum præmonstrare voluisse. Primum ex humili utriusque conditione. Unus enim Epiphanes videlicet ex obside absque ullo regnandi jure, omnemque popularem affectans morem usque ad contemptum regiæ dignitatis ut ex *Polib. lib. 26.* dolis & malis artibus ad regni apicem electus est. Alter Antichristus nempe demodica gente, ut inquit S. Hieronymus, turpiter nasciturus, confilio fraudulento, atque simulato circumveniet omnes, ut regem se creent. Præterea Antiochus initio maximam erga omnes simulavit clementiam, quo Imperium obtineret; talis quoque erit Antichristus, magnus videlicet hypocrita, ut loquitur S. Hippol. in *l. de consummat. Sæculi*, ubi & alios Antichristi characteres recenset ex suæ ætatis, ut par est existimare, Christianoru[m] sensu.

VAL
1516002